

„BADANIA TRANSGRANICZNE –WYNIKI, PROBLEMY, WYZWANIA”

W dniu 18 czerwca br. o godz. 11⁰⁰ w gmachu Głównego Urzędu Statystycznego odbyło się, czwarte z kolei, otwarte seminarium nt. „Badania transgraniczne – wyniki, problemy, wyzwania” pod patronatem naukowym prof. dr. hab. Józefa Oleńskiego Prezesa GUS.

Do udziału w seminarium zostali zaproszeni przedstawiciele wszystkich instytucji zainteresowanych tematem badań transgranicznych, a w szczególności: Ambasad i Konsulatów Białorusi i Ukrainy w rejonach przygranicznych, Ambasad Polski na Białorusi i Ukrainie, urzędów wojewódzkich i marszałkowskich, wybranych komórek w ministerstwach i urzędach centralnych, służby celnej, straży granicznej, NBP, Instytutu Turystyki, Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową, Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, przedstawiciele nauki oraz mediów centralnych i lokalnych jak również urzędów statystycznych.

Z okazji seminarium została przygotowana wystawa opracowań związanych z badaniami transgranicznymi. Zaprezentowano także elementy wyposażenia ankietera biorącego udział w badaniach na granicy.

Zorganizowanie otwartego seminarium miało na celu przedstawienie wyników badań obrotu towarów i usług w ruchu granicznym na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej na terenie Polski począwszy od III kwartału 2008 r. oraz prowadzonego od lutego 2008 r. monitoringu obszarów przygranicznych. Szczegółowe wyniki natomiast dotyczyły 2009 r. w formie odrębnej publikacji, a w formie notatki wyniki I kwartału 2010 r.

Spotkanie rozpoczął p. Władysław Wiesław Łagodziński Radca Generalny, Rzecznik Prasowy Prezesa GUS od krótkiego omówienia programu seminarium i przedstawienia zebranych referentów poszczególnych tematów.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Józef Oleński Prezes GUS, który omówił rolę i znaczenie społeczne, polityczne i gospodarcze badań transgranicznych. Zwrócił uwagę na atrybuty współczesnej gospodarki tj.: globalizację, głęboki interwencjonizm

instytucjonalny, obszary zwiększonej dynamiki procesów ekonomicznych i społecznych czyli pogranicza w Europie. Zaznaczył, że procesy integracyjne i dezintegracyjne powodują, że wzrasta zapotrzebowanie na informacje o obszarach tran granicznych zwłaszcza ze strony administracji centralnej i regionalnej, placówek dyplomatycznych oraz przedsiębiorców. Prezes GUS podkreślił, że rozszerzanie się strefy Schengen i ułatwienia w przepływie osób i towarów przyczyniły się do utraty źródeł informacji dotyczących skali ruchu granicznego. Wymusza to potrzebę wykorzystania innych metod badawczych, jak również identyfikacji głównych obszarów badawczych i dyskusji na temat istotnych aspektów metodologicznych związanych z obszarami transgranicznymi. Mimo działań wielu organizacji międzynarodowych (ONZ, EUROSTAT, OECD, UNWTO, etc.) nadal występują problemy związane z brakiem informacji zwłaszcza dla obszarów transgranicznych, na poszczególnych poziomach agregacji i niskim stopniem porównywalności danych w różnych krajach. Profesor J. Oleński zwrócił szczególną uwagę na znaczenie badań transgranicznych dla rozwoju Partnerstwa Wschodniego.

Polska statystyka publiczna wychodząc naprzeciw tym potrzebom rozpoczęła prace nad stworzeniem spójnego systemu badawczego, zarówno dla granic zewnętrznych jak i wewnętrznych.

Radca Generalny, Rzecznik Prasowy Prezesa GUS p. Władysław Wiesław Łagodziński przedstawił historyczny rodowód badań, omówił idee badań ruchu granicznego przepływu towarów i usług, a także przedstawił kalendarium badań granicznych GUS poczynając od 1993 roku. Szczegółowo omówił także system organizacyjny badań, system monitoringu oraz produkcję informacji analiz i opracowań przygotowanych na podstawie analiz badań ankietowych. Zwrócił uwagę na wymagania organizacyjne, metodyczne, metodologiczne badań granicznych polegających na doborze przejść granicznych, dni badań i osób ankietowanych. Podał szczegółowej analizie system organizacji ankietowania ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa ankietowanych i zagrożenia i ryzyka wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych dla badaczy. Podkreślono też ogromne znaczenie pozytywnej współpracy ze strażą graniczną i z izbami celnymi. Zwrócił też uwagę na specyfikę sytuacyjną społeczną i psychologiczną samych badań (badane są osoby „w drodze” w

warunkach stresu przekraczania granicy i kontroli celnej w różnych porach dnia, tygodnia i miesiąca. Na zakończenie wskazał na problemy i konsekwencje rozwoju badań transgranicznych, a w tym przede wszystkim na sukcesywne włączanie do badań kolejnych województw: lubelskiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego. Badania graniczne w jego rozumieniu są integralną częścią programu partnerstwa wschodniego i wyraźnie pociągają za sobą konieczność pogłębienia badań oraz uruchomienie analogicznych badań „po drugiej stronie granicy” tj. na Ukrainie, Białorusi i terenie Kaliningradu. Przyjąć też należy że w miarę upływu czasu nastąpią nie tylko wyżej wymienione zmiany, ale także ulegnie wyraźnemu wzbogaceniu ich techniczne i informatyczne wyposażenie.

Dyrektor Urzędu Statystycznego w Rzeszowie, dr Marek Cierpień-Wolan zaprezentował wyniki badania obrotu towarów i usług w ruchu granicznym na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej na terenie Polski. W I kwartale 2010 r. liczba przekroczeń zewnętrznej granicy UE na terenie Polski wyniosła prawie 4,4 mln, z czego ok. 69% przypadło na cudzoziemców. Najwięcej osób przekraczało granicę polsko-ukraińską (ponad 62% ogółu przekroczeń), o połowę mniej granicę z Białorusią (31%) i najmniej (niecałe 7%) granicę z Rosją. Badania wskazują, że szacunkowa wartość zakupionych w Polsce towarów i usług przez cudzoziemców przekraczających zewnętrzną granicę UE w I kwartale 2010 r. wyniosła prawie 700 mln zł, natomiast wydatki poniesione przez Polaków za granicą wyniosły około 100 mln zł. Warto podkreślić, że wydatki cudzoziemców stanowią znaczną część eksportu Polski, zarówno na Białoruś, jak też na Ukrainę. Metodologia tych badań, (którą otrzymali uczestnicy na specjalnej płycie CD-ROM) została zatwierdzona przez Komisję Metodologiczną przy Prezesie GUS i cały czas jest dostępna w portalu internetowym GUS:

http://www.stat.gov.pl/rzesz/69_1072_PLK_HTML.htm.

Pan Marek Cierpień-Wolan przedstawił również monitoring zjawisk społeczno-gospodarczych zachodzących na obszarach transgranicznych poczynając od lutego 2008 r. Monitoring ten polegał na obserwacji zmian i procesów w wielu dziedzinach życia m.in. demografii, rynku pracy, ochrony środowiska, ochrony zdrowia, podmiotów gospodarczych, turystyki, budżetów jednostek samorządów terytorialnych.

Na marginesie należy dodać, że jest to rzadki przypadek systematycznej obserwacji obszaru przed wprowadzeniem ułatwień w przekraczaniu granicy, a następnie kontynuacja tych obserwacji po otwarciu granicy dla Małego Ruchu Granicznego oraz przekroczeń granicy związanych z Kartą Polaka.

Kierownik Ośrodka Badań Obszarów Transgranicznych i Statystyki Euroregionalnej dr Elżbieta Wojnar omówiła wyniki badania pilotażowego prowadzonego na granicy schengenowskiej. Zwróciła także uwagę na zmiany w natężeniu ruchu osobowego na poszczególnych przejściach granicznych w stosunku do 2007 r.

W podsumowaniu Dyrektor US w Rzeszowie przedstawił kierunki rozwoju badań transgranicznych na kolejne lata. Zwrócił przy tym uwagę na ewolucję badań i sukcesywne poszerzanie zasięgu terytorialnego badań na przejścia graniczne w województwie lubelskim, podlaskim a następnie warmińsko-mazurskim. Zdaniem dr M. Cierpień-Wolana realne jest w przyszłości uruchomienie takich badań po drugiej stronie granicy tzn. na Ukrainie, Białorusi i na granicy z rejonem Kaliningradzkim należącym do Rosji.

W dalszej części seminarium, dr Ivan I. Usticz z Ukraińskiej Akademii Nauk, Prezes Fundacji Rozwoju Współpracy Transgranicznej omówił znaczenie dla strony ukraińskiej działań podejmowanych w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina.

Pani prof. dr hab. Irena Elżbieta Kotowska zaprezentowała referat pt. „Sytuacja społeczna na rynku pracy na pograniczu wschodnim”. Jej wystąpienie zapowiedziało upublicznienie kolejnego bardzo ważnego i ciekawego badania jakim była Diagnoza Społeczna dla Podkarpacia 2010. Województwo podkarpackie jest jedynym województwem w kraju, która ma tak głęboką analizę sytuacji społeczno-ekonomicznej ludności w oparciu o moduł jakim jest Diagnoza Społeczna realizowana przez Radę Monitoringu Społecznego pod kierunkiem prof. dr. hab. Janusza Czapińskiego. Znaczenie tego badania dla oceny stopnia zróżnicowania populacji Podkarpacia jest nie do przecenienia.

Po wygłoszeniu referatów odbyła się interesująca dyskusja, w trakcie której udzielano odpowiedzi na wszystkie zadane przez uczestników seminarium pytania. Warto zwrócić uwagę na fakt, że całe seminarium, podobnie jak wszystkie poprzednie było transmitowane na żywo w systemie audio do wszystkich urzędów statystycznych w województwach.

Na zakończenie Rzecznik Prasowy Prezesa GUS p. Władysław Wiesław Łagodziński podziękował wszystkim zebranych za aktywne uczestnictwo w spotkaniu, zapowiadając zarówno następne spotkanie seminaryjne jak i specjalne seminarium regionalne w Rzeszowie na temat Diagnozy Społecznej dla Podkarpacia, które planowane jest w drugiej połowie lipca br.

Osoby biorące udział w seminarium otrzymały m.in. publikacje pt. „Ruch graniczny oraz przepływ towarów i usług na granicy polsko-ukraińskiej w 2009 r.” oraz „Monitoring zjawisk społeczno-gospodarczych na obszarach przygranicznych”, a także wersję elektroniczną zeszytu metodologicznego badania obrotu towarów i usług w ruchu granicznym oraz gadżety spisowe.

Materiały z seminarium zamieszczone są na stronach GUS:

http://www.stat.gov.pl/gus/seminaria_i_konferencje_PLK_HTML.htm

oraz Urzędu Statystycznego w Rzeszowie:

http://www.stat.gov.pl/rzesz/69_1072_PLK_HTML.htm.

Podsumowując:

Funkcjonowanie spójnego systemu badawczego dla obszarów transgranicznych pozwoli na efektywne wykorzystywanie informacji na poziomie lokalnym, regionalnym, ogólnokrajowym i międzynarodowym. Warto podkreślić, że proces jego budowy koordynowany przez statystykę publiczną może być prowadzony jednocześnie przez wielu międzynarodowych partnerów na szczeblu regionalnym.

W chwili obecnej został uruchomiony na całej granicy zewnętrznej UE na terenie Polski wieloaspektowy program badawczy, ale jednocześnie trwają prace metodologiczne dotyczące również badań granic wewnętrznych (tzw. schengenowskich). Stworzenie spójnego systemu badawczego na obszarach transgranicznych może być istotnym wkładem statystyki publicznej do Partnerstwa Wschodniego.

Ważnym elementem monitoringu obszarów transgranicznych będą wyniki badania pochodzące z realizowanego przez US w Rzeszowie od 1 czerwca 2009 r. (w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki) projektu pt.: „Stworzenie spójnego systemu informacji i prognozowania zmian gospodarczych w województwie podkarpackim pozwalającego na podejmowanie optymalnych decyzji w sferze rynku pracy”. Efektem realizowanego projektu w chwili obecnej są opracowane raporty:

- „Analiza sytuacji na rynku pracy w województwie podkarpackim w latach 1999-2008”;
- „Analiza finansowo-ekonomiczna przedsiębiorstw województwa podkarpackiego”;

W ramach projektu przeprowadzone zostało również „Badanie warunków i jakości życia oraz zachowań ekonomicznych w gospodarstwach domowych” – dane dostępne będą dla województwa podkarpackiego w zejściu na powiaty, co umożliwi również analizę sytuacji społecznej w strefie przygranicznej. Badanie jest komplementarne do:

- prowadzonych badań statystycznych,
- ogólnopolskiej „Diagnozy Społecznej”, co pozwoli na wykorzystanie danych historycznych zebranych w edycjach „Diagnozy” w latach 2000, 2003, 2005, 2007 i 2009 jako punktu odniesienia do porównań wojewódzkich.

Na podstawie tego unikalnego badania zostaną również opracowane raporty dla województwa podkarpackiego dotyczące ubóstwa oraz sytuacji społecznej-ekonomicznej na rynku pracy. Opracowanie na temat ubóstwa będzie autorstwa

p. prof. dr. hab. Tomasza Panka, natomiast p. prof. dr hab. Irena Elżbieta Kotowska opracowuje pogłębioną analizę rynku pracy.

Opracowanie:
Władysław W. Łagodziński GUS